

ZPRÁVA Z NÁVŠTĚVY ZAŘÍZENÍ

Dětský domov
.....

Název zařízení:	Dětský domov X. Y.
Kontakt:	tel.:....., e-mail:
Zřizovatel:	Zlínský kraj
Ředitelka zařízení:	Mgr. I. L.
Typ zařízení ¹ :	dětský domov
Kapacita:	24
Datum návštěvy:	10. - 11. října 2012
Druh návštěvy:	neohlášená
Datum vydání zprávy:	2. ledna 2013
Návštěvu provedly:	Mgr. M. F., Mgr. A. H., Mgr. M. L.

¹ Ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále také „ZÚOV“).

OBSAH

ČÁST		Strana
ÚVOD		3-4
	Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl	3-4
	Informace o zařízení	4
	Informace o dětech	4
	Průběh návštěvy	4
ČÁST 1	Umístění dítěte v zařízení	5
	Zjištění z návštěvy	5
	Doporučení ochránce	5
ČÁST 2	Životní podmínky	6-7
	Zjištění z návštěvy	6
	Doporučení ochránce	7
ČÁST 3	Zacházení a péče	8-10
	Zjištění z návštěvy	8-9
	Doporučení ochránce	10
	Opatření doporučená ke zvýšení standardu poskytované péče	10
ČÁST 4	Souhlas s poskytnutím zdravotních služeb	11
	Zjištění z návštěvy	11
ZÁVĚR		12

ÚVOD

Právní podklad pro provedení návštěvy a její cíl

Veřejný ochránce práv na základě ustanovení § 1 odst. 3 a 4 zákona č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů (dále také jen ZVOP), provádí systematické návštěvy míst (zařízení), v nichž se nacházejí nebo mohou nacházet osoby omezené na svobodě. Příčinou omezení na svobodě může být rozhodnutí orgánu veřejné moci, nebo může být důsledkem závislosti na poskytované péči.

Cílem systematických návštěv je posílit ochranu osob před všemi formami tzv. špatného zacházení. Špatným zacházením je třeba rozumět jednání, které obecně řečeno nerespektuje lidskou důstojnost. V extrémní poloze může mít podobu mučení, krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání, v nižší intenzitě formu neúcty k člověku a jeho právům, nerespektování jeho sociální autonomie, soukromí nebo práva na spoluúčast v procesu rozhodování o jeho vlastním životě, zneužívání závislosti na poskytované péči, nebo její prohlubování. Formálně může špatné zacházení spočívat jak v porušování práv garantovaných Listinou základních práv a svobod,² mezinárodními úmluvami, zákony a podzákonnými právními předpisy, tak v neplnění více či méně závazných instrukcí, pokynů, standardů péče, principů dobré praxe či postupů.

V případě věznic, policejních cel, či zařízení pro cizince špatné zacházení spočívá zejména v nerespektování práva na soukromí, v ponižujícím zacházení (např. při osobních prohlídkách), nebo trestání, či v nevyhovujících materiálních a hygienických podmínkách. Ve školských či zdravotnických zařízeních nebo v zařízeních sociálních služeb může mít špatné zacházení podobu nerespektování práva na soukromí, práva na rodinný život, posilování závislosti na poskytované péči, nerespektování sociální autonomie a práva na spoluúčast při rozhodování o vlastním životě.

Veřejný ochránce práv provádí systematické návštěvy od roku 2006. Zveřejňuje informace se zevšeobecněnými poznatky o situaci v jednotlivých typech zařízení. Jsou dále dostupné,³ aby mohly sloužit jak veřejnosti, tak i nenavštíveným zařízením jako zdroj informací o doporučeních ochránce.

Dětské domovy jsou jako místa, kde se vykonává ústavní, případně ochranná výchova, zařízeními, kde jsou osoby omezeny na osobní svobodě ve smyslu ustanovení § 1 odst. 4 písm. a) ZVOP. Základní právní úprava vztahující se k dětským domovům, zacházení s dětmi a vzájemným právům a povinnostem je obsažena v zákoně č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ZÚOV). Zacházení s dětmi a respektování jejich práv je nutno posuzovat zejména prismatem Úmluvy o právech dítěte⁴ a Listiny základních práv a svobod. Při hodnocení navštívených zařízení vycházím rovněž z poznatků získaných během předchozích systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, z prošetřování individuálních stížností na poměry ve školských zařízeních, či ze standardů, které formuloval Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), který Českou republiku v pravidelných intervalech navštěvuje a hodnotí podmínky, ve kterých žijí osoby omezené na svobodě, včetně respektování jejich práv.

² Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.

³ Veřejný ochránce práv <<http://www.ochrance.cz/ochrana-osob-omezenych-na-svobode/>>.

⁴ Sdělení č.104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte.

Ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, které probíhají po uplynulé dva roky, jsem publikoval zprávu,⁵ kde jsou uvedena zjištění z těchto návštěv a formulována doporučení a standardy, které představují naplnění zákonných požadavků i mezinárodně-právních závazků České republiky v oblasti náhradní péče o děti, a které u tohoto typu zařízení vyžadují. Pokud v této zprávě na jednotlivá doporučení a standardy odkazují, neuvádím již obsáhlejší vysvětlení těchto doporučení, neboť tato lze dohledat v příslušných uvedených kapitolách *Souhrnné zprávy ze školských zařízení*.

Informace o zařízení

Dětský domov (dále jen DD nebo Domov) je příspěvkovou organizací zřizovanou Zlínským krajem. Kapacita domova je 24 dětí. Ředitelkou domova je Mgr. I. L.

Domov se nachází v městské zástavbě ve městě Uherské Hradiště. Děti tak mají příležitosti ke kontaktu s okolním světem a k využívání vzdělávacích, sportovních či kulturních možností. Dětský domov se nachází v budově s velkou zahradou, kde je mj. hřiště. V suterénu budovy je hrnčířská dílna.

Každá z rodinných skupin bydlí na jiném patře budovy, kde má vlastní prostory, tedy společenskou místnost (obývací), kuchyň s jídelnou, pokoje dětí, sprchu a toaletu. Zařízení tak působí rodinným dojmem, což je v souladu s mými doporučeními formulovanými v *Souhrnné zprávě ze školských zařízení* (s. 72 – 73). Domov dále disponuje samostatným dvoupokojovým bytem (*garsonkou*), kterou obývají starší děti, nebo již zletilí mladí lidé, kteří jsou v domově na základě smlouvy.

Informace o dětech

V době návštěvy bylo v zařízení evidováno 22 dětí, z nich 19 mělo nařízenou ústavní výchovu, 2 zde byly na základě předběžného opatření soudu a jedna již zletilá dívka na základě smlouvy. Děti jsou rozděleny do tří rodinných skupin. Rodinné skupiny jsou koedukované.

Celkem 8 dětí již má dokončenou povinnou školní docházku. Šest z nich se dále vzdělává na učením oboru a dvě na střední škole. Ostatní děti chodí do základní školy.

Pouze 2 děti jsou v péči ambulantního psychiatra. Celkem 4 děti jsou vedeny v evidenci pro náhradní rodinnou péči.

Průběh návštěvy

Návštěva proběhla neohlášeně s uvědoměním ředitelky domova na místě. Návštěva byla dvoudenní a zahrnovala prohlídku prostor zařízení, rozhovory s vychovateli, sociální pracovníci, ředitelkou a některými dětmi. Byla prostudována dokumentace dětí a vnitřní předpisy.

Na místě bylo s ředitelkou zařízení probráno nevhodné uložení léků a zdravotnické dokumentace některých dětí, které byly volně položené na skříňce v jídelně jedné z rodinných skupin. Tato místnost navíc sloužila v době oběda jako jídelna pro všechny děti i zaměstnance. Ředitelka přislíbila ihned zjednat nápravu.

⁵ Veřejný ochránce práv: Zpráva ze systematických návštěv školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy 2011, dostupné on-line: http://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/ochrana_osob/2012/2012_skolska-zarizeni.pdf, dále také „*Souhrnná zpráva ze školských zařízení*“.

ČÁST 1 – UMÍSTĚNÍ DÍTĚTE V ZAŘÍZENÍ

Zjištění z návštěvy

V době návštěvy byla v dětském domově umístěna nezletilá Tato dívka trpí závažným onkologickým onemocněním, kvůli kterému musí pravidelně několikrát do měsíce absolvovat cestu v sanitce do nemocnice v Brně a zpět. V jejím případě vznikly závažné pochybnosti o tom, zda je pro ni opravdu nejvhodnější vykonávat ústavní výchovu v X. Y. Rozhodnutí diagnostického ústavu o umístěnído tohoto DD nebylo nijak odůvodněno. Sociální pracovnice uvedla, že v otázce případného přemístěníblíž matce a hlavně nemocnici je orgán sociálně-právní ochrany dětí („OSPOD“) značně laxní. Tímto případem jsem se začal zabývat v rámci vlastní iniciativy a chystám se prošetřit postup diagnostického ústavu i příslušného OSPOD. Upozorňuji na to, že diagnostický ústav může přemístit dítě do jiného zařízení i na základě odůvodněné písemné žádosti zařízení, v němž je dítě umístěno (§ 5 odst. 9 ZÚOV). Pokud by se tedy v budoucnosti opakovala podobná situace a zaměstnanci zařízení by nabyli dojmu, že umístění konkrétního dítěte v DD není v jeho nejlepším zájmu, **doporučuji požádat diagnostický ústav o přemístění dítěte.**

V zařízení byla v době návštěvy jedna nezletilá matka se svým dítětem a jedna těhotná dívka. Z rozhovorů vyplynulo, že DD se do jisté míry „specializuje“ právě na tyto děti, resp. je schopen obstarat jim adekvátní péči. Přijímá tak nezletilé matky nebo těhotné dívky i z větší dálky, pokud dětské domovy v místě původního bydliště dívky nejsou schopny péči o tyto děti zajistit. Spíše preventivně upozorňuji, že **v případě přijímání dívek ze vzdálenějších oblastí je nutné vždy dbát na to, aby nedošlo k úplnému zpretrhání kontaktů s biologickou rodinou** – i když může být aktuálně nefunkční. Toto je samozřejmě primárně starostí diagnostického ústavu a příslušného OSPOD. Domnívám se však, že i DD by se měl aktivně zajímat o to, odkud nové dítě pochází, mj. i proto, že mohou nastat problémy při zajištění kontaktu dítěte s biologickou rodinou.

Doporučení ochránce

Číslo	Doporučené opatření:	Termín naplnění:
1.1	V případě, že umístění do DD nebude v nejlepším zájmu dítěte, požádat diagnostický ústav o přemístění.	Okamžitě

ČÁST 2 – ŽIVOTNÍ PODMÍNKY

Zjištění z návštěvy

Během systematických návštěv mj. zjišťuji, v jakých podmínkách děti žijí. Obecně lze říct, že v DD prostory na rodinných skupinách připomínají prostředí běžné domácnosti,⁶ což hodnotím velmi pozitivně. Dále jsem zjišťoval, zda jsou v zařízení dány podmínky pro respektování soukromí dětí.

Součástí práva na soukromí dětí je i možnost uzamknout si svoje cennosti (ať už v objektivním či subjektivním smyslu) ve vlastní skříňce či zásuvce. Bylo zjištěno, že většina skříňů na pokojích dětí je vybavena zámky, ne však všechny. **Doporučuji proto zajistit, aby všechny děti měly možnost uzamknout si svoje věci ve vlastní skříňce či zásuvce.**

.....**Doporučuji zajistit, aby obyvatelé garsonky, ale i starší děti obecně, měly možnost uzamknout si vlastní pokoj.**⁷ Kromě zajištění práva na soukromí má zamykání pokojů přesah do i přípravy na odchod ze zařízení. Děti se naučí nosit s sebou klíč, hlídat jej a zamykat svůj byt.

Na každé rodinné skupině jsou dvě WC kabiny. Toalety nejsou označeny jako chlapecké a dívčí. Z rozhovorů vyplynulo, že dívky používají ze zvyku jednu kabinu a chlapci druhou. Toalety nejde uzamknout, ani viditelně signalizovat obsazenost kabiny. Ačkoli na místě nebyly zaznamenány žádné stížnosti, všem dětem nemusí „zvykový“ systém vyhovovat. V kombinaci s nemožností uzamknout se na toaletě nejsou zcela zajištěny podmínky pro respektování soukromí dětí na toaletě. Za standard považuji, že dítě má možnost se na toaletě uzamknout,⁸ **doporučuji proto dveře na toalety opatřit zámky, řetízku, či západkou.** Upozorňuji, že v současné době jsou na trhu takové mechanismy, které lze v případě potřeby odemknout i zvenčí.

.....⁹ **Doporučuji sprchové kouty opatřit závěsy či jiným vhodným způsobem dětem zajistit soukromí při sprchování.**

Každá rodinná skupina má svoji kuchyň. Kuchyňky jsou sice velmi dobře vybavené, nejsou však příliš využívané. Děti samy za dozoru vychovatele vaří jen v neděli. Zcela nevyužitá je kuchyňka v garsonce. V době návštěvy sloužila v podstatě jako odkládiště věcí. Standardem by mělo být, že domov připravuje děti na budoucí dospělý život, k čemuž patří i samostatná příprava jídel.¹⁰ V zařízení jsou pro to vytvořeny skvělé materiální podmínky a je škoda je nevyužívat. Zejména u nezletilých matek je velmi důležité, aby se naučily samy starat o své dítě, včetně přípravy jídla. **Doporučuji více využívat kuchyňky pro vaření dětí, maximálně podporovat samostatnou přípravu jídel u obyvatel garsonky a dalších, zejména starších, dětí a nezletilých matek.**

Doporučení ochránce

⁶ Souhrnná zpráva ze školských zařízení, s. 72 a násl.

⁷ Souhrnná zpráva ze školských zařízení, s. 76 a násl.

⁸ Souhrnná zpráva ze školských zařízení, s. 76 a násl.

⁹ V záznamech dětí je informace o tom, že jeden z chlapců vtrhl do koupelny v době, kdy se zde sprchovala dívka.

¹⁰ Souhrnná zpráva ze školských zařízení, s. 74 – 75.

Číslo	Doporučené opatření:	Termín naplnění:
2.1	Zajistit, aby <u>všechny</u> děti měly možnost uzamknout si svoje věci ve vlastní skříňce či zásuvce na svém pokoji.	2 měsíce
2.2	Umožnit obyvatelům garsonky i starším dětem na rodinných skupinách uzamknout si svůj pokoj.	2 měsíce
2.3	Zajistit, aby děti měly možnost uzamknout se na toaletě.	1 měsíc
2.4	Sprchové kouty opatřit či jiným vhodným způsobem zajistit soukromí dětí při sprchování.	1 měsíc
2.5	Více využívat kuchyňky pro vaření dětí, maximálně podporovat samostatnou přípravu jídel u obyvatel garsonky a dalších, zejména starších, dětí a nezletilých matek.	Okamžitě

ČÁST 3 – ZACHÁZENÍ A PÉČE

Zjištění z návštěvy

Během prohlídky zařízení byly v jídelně v první i ve druhé rodinné skupině volně položené sešity nazvané *Zdravotní záznamy* dítěte. Do těchto sešitů se zapisují údaje u nevolnosti, teplotě, nachlazení... Vzhledem k tomu, že obsahují údaje o zdravotním stavu, **doporučuji zajistit jejich bezpečnější uložení v zamykatelné skřínce**. Ještě za mnohem závažnější považuji zcela nevhodné uložení léků a zdravotní dokumentace dětí. V jídelně první rodinné skupiny, kam v době obědu chodí většina dětí i zaměstnanců, byly volně na skřínce v košíku uloženy léky a vedle dokonce zdravotní dokumentace dítěte z psychiatrické léčebny. Nad skříňkou přitom visela zamykatelná lékárníčka. Z bezpečnostních důvodů i s ohledem na soukromí dotčených dětí rovněž **doporučuji léky i zdravotní dokumentaci ukládat v uzamykatelné neprůhledné skřínce či lékárníčce**.

Dítě má podle § 20 odst. 1 písm. i) ZÚOV právo podat stížnost zaměstnancům zařízení i řediteli. Možnost stěžovat si je velmi důležitá, základním předpokladem pro její realizaci je však to, že děti mají k zaměstnancům důvěru. Z rozhovorů bylo zjištěno, že děti k některým vychovatelům příliš důvěru nepociťují. Cokoliv jim svěří, se totiž, dle jejich slov, velmi rychle roznese po celém Domově, a i o intimních věcech dětí se pak diskutuje na chodbách. Dětem se tohle poměrně pochopitelně nelíbí. Během návštěvy se jednomu z pověřených zaměstnanců Kanceláře stalo, že když během rozhovoru s vychovatelkou v jídelně vešly do jídelny děti, vychovatelka pouze ztlumila hlas a dál pokračovala v líčení různých výchovných neschopností a problémů některých rodičů. Pověřený zaměstnanec KVOP rozhovor přerušil, neboť situaci vyhodnotil jako nevhodnou. Rozebírání soukromých záležitostí dětí ve společných prostorách s jinými zaměstnanci tak, že to mohou slyšet děti, nebo přímo v přítomnosti dětí, je zcela nepřijatelné a představuje poměrně necitlivý zásah do soukromí dětí a neúctu k nim. **Doporučuji instruovat zaměstnance o významu soukromí dětí a poučit je, aby soukromé záležitosti dětí, které zaměstnanci potřebují znát pro svoji práci, řešili výhradě v soukromí, a to tak, aby je dítě či jiná osoba, které se problém přímo netýká, nemohly slyšet. Toto pravidlo doporučuji důsledně dodržovat.**

Bylo zjištěno, že opatření ve výchově nejsou ukládána často a jde spíš o ojedinělou záležitost. V záznamech o jejich ukládání se však objevily terminologické nepřesnosti, např. opatření ve výchově ve formě „*zákazu osobního volna v době od 15. 6. do 30. 6.*“ Ačkoliv bylo zjištěno, že fakticky toto opatření ve výchově znamenalo zákaz samostatných vycházek, použitá terminologie je zavádějící. Z jiných opatření ve výchově nebylo jasné, čeho se týkaly („*zákaz návštěv mimo X. Y. (Z.) od 10. 9. 2012 do 10. 10. 2012*“). Ve vnitřním řádu zařízení je dále na s. 10 uvedeno, že za prokázané porušení povinnosti může být dítěti uloženo opatření ve výchově ve formě „*přeřazení do jiného zařízení se souhlasem DDÚ v Brně + pedagogické rady*.“ Toto možné není, neboť ředitel zařízení může ukládat jen taková opatření ve výchově, která uvádí ZÚOV. Porušení povinnosti dítěte nadto není důvodem pro přeřazení do jiného zařízení. **Doporučuji ukládat jen taková opatření ve výchově, která připouští ZÚOV a respektovat terminologii zákona.**

Vnitřní řád zařízení v části týkající se práv ředitele zařízení uvádí, že ředitel může „*zakázat z vážných výchovných důvodů pobyt dítěte u osob odpovědných za výchovu, popř. u osob blízkých, a to nejdéle na 30 dnů v období následujících 3 měsíců.*“ Upozorňuji na to, že toto možné není. Ředitel může podle aktuálního znění ZÚOV podle § 23 odst. 1 písm. d) zrušit pobyt mimo zařízení u rodičů či jiných blízkých osob, pokud se dítě nechová řádně, nebo péče o něj není dostatečně zabezpečena. Takové rozhodnutí by bylo rozhodnutím v oblasti státní správy, neboli je nutné, aby ředitel postupoval v souladu se zákonem č. 500/2004 Sb.,

správní řád, ve znění pozdějších předpisů.¹¹ Dítě má na pobyt u osob odpovědných za výchovu právo plynoucí nejen ze ZÚOV, ale právo na kontakt s rodinou je zakotveno i v Listině základních práv a svobod. Ředitel disponuje pouze těmi právy, která mu uděluje ZÚOV v § 23. **Doporučuji proto uvést Vnitřní řád do souladu se zákonem o výkonu ústavní výchovy.**

Za nedostatek dále považuji, že zařízení nemá zpracovaná stručná, jasná a přehledná komunitní pravidla. Pouze v šuplíku na rodinných skupinách je k dispozici Vnitřní řád, což je dokument o dvaceti stranách, který pro dítě není příliš uchopitelný. Doporučuji proto stručně a přehledně písemně zpracovat komunitní pravidla. Do jejich tvorby doporučuji případně zapojit i děti.

Velmi vítám, že za dětmi mohou přijít do domova na návštěvu jejich kamarádi. Kamarádi dětí však nesmí na jejich pokoj. Samozřejmě je pochopitelné, že pokud dítě sdílí pokoj s dalšími, kamarád by mohl někoho rušit. Může však nastat i situace, kdy je dítě na pokoji samo a přítomnost kamaráda ze školy by tak nikoho nerušila. Zejména s ohledem na to, že uvnitř zařízení není příliš jiných možností, kam s návštěvou jít a hovořit s ní v soukromí, doporučuji zvážit, zda nepostupovat jako rodiče v běžné rodině – tj. na základě osobní znalosti kamarádů rozhodnout, zda za dítětem na pokoj může, či nikoli. Případně nechat na dětech, ať si na společném sezení rozhodnou, zda jim případná přítomnost návštěv v prostorách rodinné skupiny vadí. V této souvislosti upozorňuji na to, že je zcela nevhodné používat jako návštěvní místnost „botárnu“ (z rozhovorů bylo zjištěno, že někdy je k tomuto účelu využívána, zejména pokud jde o návštěvy kamarádů).

Oceňuji společné ubytování sourozenců na pokojích, případně široké možnosti jejich kontaktu, pokud jsou na vlastní přání v jiných rodinných skupinách. Ačkoli nebylo zjištěno závažnější pochybení, chtěl bych doporučit, aby Domov **aktivně podporoval kontakt mezi sourozenci, i pokud je jeden z nich umístěn v jiném zařízení**.¹² Ředitelka během rozhovoru naznačila, že některá zařízení nemají o spolupráci při zajištění kontaktu sourozenců zájem. Chci proto upozornit na to, že pokud by se tato situace opakovala, je vhodné obrátit se na OSPOD, který by měl kontakt sourozenců aktivně podporovat. Jak domovy, tak OSPOD jsou povinni chránit práva a oprávněné zájmy dětí, kam bezesporu patří i kontakt se sourozencem. Pokud bude OSPOD nečinný, lze se obrátit na nadřízený orgán.

Dále v obecné informativní rovině upozorňuji na to, že pokud dítě pobírá výživné, je zcela legitimní tyto peníze spotřebovávat na odůvodněné potřeby dítěte, tedy není nezbytné využívat tyto peníze pouze na úspory. S ohledem na to, že dítě nabývá způsobilosti k právním úkonům postupně v závislosti na své rozumové a volní vyspělosti, u starších dětí by měl být brán v úvahu jejich názor na to, jak s penězi naložit.

¹¹ Ředitel je povinen oznámit zahájení řízení účastníkům, vyrozumívat je o jejich právu vyjadřovat se k úplným podkladům rozhodnutí a vydávat rozhodnutí, která jsou konkrétní, přezkoumatelná a obsahují poučení o možných opravných prostředcích. Více viz *Souhrnná zpráva ze školských zařízení*, s. 94 a násl.

¹² Více k právům sourozenců na společné umístění, nebo alespoň kontakt - viz *Souhrnná zpráva z návštěv školských zařízení*, s. 60 – 63.

Doporučení ochránce		
Číslo	Doporučené opatření:	Termín naplnění:
3.1	Zdravotní záznamy dítěte, zdravotní dokumentaci a léky dětí bezpečně ukládat v uzamykatelné skříňce, resp. lékárnice.	Okamžitě
3.2	Záležitosti, které se týkají dětí, diskutovat diskrétně, v žádném případě ne před jinými dětmi. O tomto důsledně poučit zaměstnance a vyžadovat respektování tohoto pravidla.	Okamžitě
3.3	Ukládat jen taková opatření ve výchově, která připouští ZÚOV a respektovat terminologii zákona.	Okamžitě
3.4	Aktivně podporovat kontakt mezi sourozenci, pokud jsou umístěni v jiných zařízeních.	Okamžitě
3.5	Vnitřní řád uvést do souladu se ZÚOV	Bezodkladně

Opatření doporučená ke zvýšení standardu poskytované péče

Stručně a přehledně písemně zpracovat komunitní pravidla. Do jejich formulování případně zapojit i děti.

Zvážit zmírnění zákazu přijímat kamarády na pokoji. Postupovat individuálně na základě osobní znalosti kamarádů dětí. Zapojit děti do rozhodování o tom, jak a kde chtějí, aby návštěvy kamarádů probíhaly. Nepoužívat jako návštěvní místnost „botárnu“.

ČÁST 4 – SOUHLAS S POSKYTNUTÍM ZDRAVOTNÍCH SLUŽEB

Zjištění z návštěvy

V dokumentaci některých dětí byly vloženy obecné souhlasy rodičů s poskytováním zdravotních služeb, které se nevztahovaly na poskytnutí konkrétní, blíže určené zdravotní služby. Tyto souhlasy obsahovaly podpis rodiče, nikoli však datum podpisu. Nad řádkem pro podpis rodiče je navíc uveden výběr „s poskytnutím souhlasím – nesouhlasím“. Rodič tento „souhlas“ podepsal, aniž by výběr učinil. Podepsal se pod odstavec, kde je uvedeno, že poskytovatel mu předal informaci k uvedené zdravotní službě, jejím důvodu, účelu, povaze, přínosu, rizicích. Poskytoval ani konkrétní zdravotní služba zde přitom není uvedena.

Podle § 28 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů, platí, že zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem. Nezletilému pacientovi se podle § 35 tohoto zákona zdravotní služby poskytují se souhlasem jeho zákonného zástupce (kromě případů, kdy lze zdravotní služby poskytovat bez souhlasu – typicky jde o neodkladnou péči). I tento souhlas musí být svobodný a informovaný. Druhá podmínka je naplněna tehdy, pokud je před vyslovením souhlasu pacientovi, resp. rodiči podána informace podle § 31, tedy informace o zdravotním stavu (příčina a původ nemoci, účel, povaha, přínos, důsledky a rizika navrhovaných zdravotních služeb, omezeních a doporučeníh atp.).

Pokud rodič podepíše prázdný formulář, kde je uvedeno, že byl o výše uvedeném poučen, ačkoli dosud není známo, kdy bude dítěti jaká zdravotní služba poskytnuta, souhlas není informovaný. Je-li takový formulář opravdu použit pro doložení souhlasu při poskytování zdravotní služby dítěti, dochází k porušování § 28 odst. 1. Zdravotní služby tedy nejsou poskytovány na základě svobodného a informovaného souhlasu.

Zákon o zdravotních službách takový postup klasifikuje jako správní delikt [§ 117 odst. 1 písm. n)] a umožňuje za něj poskytovateli zdravotních služeb uložit pokutu až do výše 500.000,- Kč [§ 117 odst. 4 písm. b) zákona].

Je především odpovědností zdravotnických pracovníků, aby si ověřili, že byl dán svobodný a informovaný souhlas. Domnívám se však, že dětský domov by si měl být vědom toho, že svým postupem přispívá k protiprávnímu jednání. Aktuální právní úprava přitom, dle mého názoru, nabízí řešení situací, kdy nebude možné získat souhlas rodiče. Není tedy nutné přebírat od rodičů neplatné souhlasy.

Pokud by hrozilo nebezpečí z prodlení a nebylo by možné bez zbytečného odkladu získat vyjádření zákonného zástupce, může za něj souhlas s poskytnutím zdravotní služby dítěti udělit též ředitel dětského domova (§ 42 zákona o zdravotních službách).

Upozorňuji dále na to, že podle novely ZÚOV účinné od 1. října 2012 platí, že ředitel zařízení může dítě zastupovat nejen v běžných záležitostech, ale pokud zákonní zástupci neplní své povinnosti, nebo nejeví o dítě skutečný zájem, je oprávněn zastoupit dítě i ve věcech zásadní důležitosti, vyžaduje-li to zájem dítěte [§ 23 odst. 1 písm. l) zákona]. Za věc zásadní důležitosti lze považovat i souhlas s poskytnutím zdravotních služeb. Pokud tak bude třeba udělit souhlas s poskytnutím zdravotní služby nezletilému dítěti, nebude hrozit nebezpečí z prodlení (například preventivní prohlídka, vyšetření u pedopsychiatra,...), ale rodiče jej v potřebné lhůtě neodělí, protože např. nejsou dohledatelní, nebo nereagují na žádost Domova, ředitel může dítě zastoupit a i zde souhlas poskytnout místo rodiče, pokud zájem dítěte vyžaduje, aby mu konkrétní zdravotní služba byla poskytnuta.

ZÁVĚR

Cílem systematických návštěv zařízení pro výkon ústavní výchovy je prevence možného špatného zacházení s nezletilými dětmi a posílení ochrany jejich práv. V Dětském domově Uherské Hradiště špatné zacházení zjištěno nebylo. Naopak zde byla shledána velmi vysoká úroveň péče o nezletilé děti.

Dokladem kvality poskytované péče může být i skutečnost, že zařízení nemá hlášené útky dětí z Domova. Domov a rodinné skupiny opravdu připomínají uspořádání běžné domácnosti, což hodnotím velmi pozitivně. Ze zjištěných nedostatků považuji za největší problém nedostatečné uložení zdravotnické dokumentace a léků, což bylo diskutováno již během návštěvy zařízení. Pozitivně dále naopak hodnotím, že Domov je schopen zajistit péči nezletilým těhotným dívkám, či matkám.

JUDr. Pavel V a r v a ř o v s k ý
veřejný ochránce práv